

Marek Holly
Bieszczadzki Park Narodowy
38–713 Lutowska, Ustrzyki Górne 19
mholly@bdpn.pl

Received: 28.06.2022
Reviewed: 12.07.2022

CHLUBEK LIPOWIEC *LAMPRODILA RUTILANS* (FABRICIUS, 1777) (COLEOPTERA, BUPRESTIDAE) – RZADKI GATUNEK CHRZĄSZCZA WYKAZANY Z SANOKA

The linden jewel beetle *Lamprodila rutilans* (Fabricius, 1777)
(Coleoptera, Buprestidae) – rare beetle species recorded from Sanok

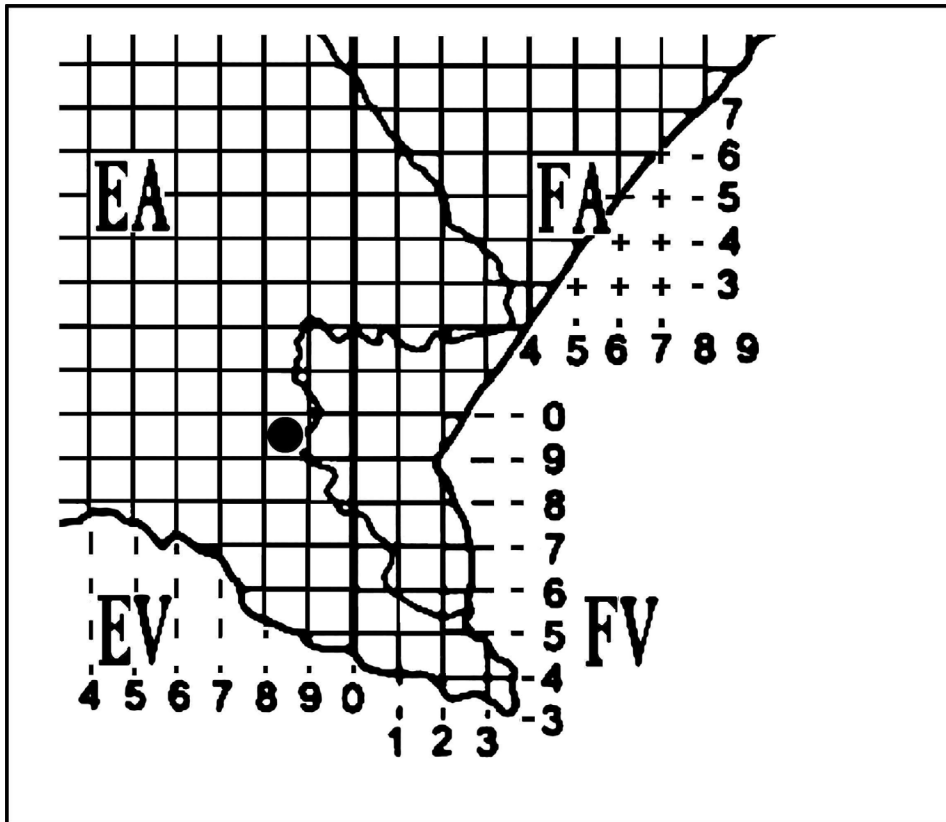
Abstract: One specimen of *Lamprodila rutilans* (Fabricius, 1777) was found on the 10th of July 2020 in the city centre of Sanok. The beetle specimen lying dead was collected under the high linden tree (*Tilia platyphyllos* L.). The site is located on St. John's square near the Sanok town hall.

Key words: Lamprodila, Buprestidae, Subcarpathia.

Chlubek lipowiec *Lamprodila rutilans* jest chrząszczem średniej wielkości (długość ciała 11–15 mm) zaliczanym do rodziny bogatkowatych (Coleoptera, Buprestidae), zaś troficznie związany z różnymi gatunkami lip. W rodzaju *Lamprodila* Motschulsky w Polsce występują jeszcze dwa inne gatunki o bardzo podobnym wyglądzie, są to: klubek wierzbowiec *L. decipiens* (Gebler, 1847) rozwijający się głównie w wierzbach oraz klubek wiązowiec *L. mirifica* (Mulsant, 1855) związany pokarmowo z wiązami. Cechy wyróżniające klubka lipowca to owalne ciało, metalicznie złocisto-zielono lśniące, zaś przy bocznych krawędziach zwykle miedziano-złoto połyskujące. Przedplecze u tego gatunku jest bez podłużnej, czarnej smugi pośrodku. Czarne plamki są wyraźnie widoczne na pokrywach i stosunkowo rzadko rozmieszczone. Ostatni sternit odwłoka jest zakończony parą łagodnie zaokrąglonych guzków (Byk i Mokrzycki 2009 – klucz do oznaczania).

Chrząszcz ten spotykany jest głównie w południowej i środkowej części Europy, był również notowany z dwu południowych prowincji Norwegii, z Kaukazu i Zakaukazia oraz północno-zachodniej części Afryki. W Polsce *L. rutilans* jest chrząszczem bardzo rzadko spotykanym. Biotop owada stanowią lasy, parki, doliny rzeczne i aleje drzew głównie na ciepłych i nasłonecznionych stanowiskach. Pokarmem imago są liście lipy zaś larwy żerują w drewnie starych lip zasiedlając pień i grube gałęzie. Rójka trwa od maja do lipca (Burakowski i in. 1985). Chrząszcze podobnie do innych przedstawicieli bogatkowatych są bardzo ruchliwe

i lotne. Ich aktywność wzrasta też wyraźnie wraz ze wzrostem temperatury otoczenia i jest nasilona w słoneczne dni. Imagines latają wysoko w koronach drzew i prawdopodobnie z tego powodu bywają bardzo rzadko obserwowane i odławiane. W warunkach klimatycznych naszego kraju cykl rozwojowy może trwać od 2 do 3 lat. Większość informacji o występowaniu gatunku w Polsce to obecnie dane o znaczeniu historycznym (Łomnicki 1913; Tenenbaum 1918; Tenenbaum 1926; Burakowski i in. 1985). Najnowsze dane dotyczą obserwacji gatunku na stanowiskach zlokalizowanych głównie na niżu: w Puszczy Białowieskiej (Gutowski i Ługowej 2000; Gutowski 2010; Gutowski i in. 2019) oraz Puszczy Kozienskiej (Gutowski i Miłkowski 2008). Istotne znaczenie dla wiedzy o gatunku w Polsce mają również obserwacje z Wrocławia (Ruta i Żuk 2016) i Dolnego Śląska (Smolis i in. 2016), choć w większości dotyczące siedlisk antropogenicznych, gdzie lipy rosną na ciepłych stanowiskach i mają wyraźne oznaki osłabienia.

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska chlubka lipowca *Lamprodila rutilans* (EV89 Sanok) w siatce kwadratów UTM.

Fig. 1. Site of the linden jewel beetle *Lamprodila rutilans* (EV89 Sanok) in the UTM net system.

Warto zauważyć iż mimo rzadkości występowania gatunku w Polsce jest on uwzględniony jedynie na regionalnej czerwonej liście chrząszczy województwa śląskiego (Greń i in. 2012), mimo że widnieje na czerwonych listach krajów sąsiednich, np. Słowacji (Holecová i Franc 2001) i Czech (Farkač i in. 2005). Z południowo-wschodniej Polski gatunek był wzmiankowany dotychczas tylko raz z Przemysła (UTM: FA21) (Trella 1929).

10. lipca 2020 roku w centrum miasta Sanoka (Ryc. 1 – EV89), na Placu Św. Jana, w pobliżu miejskiego ratusza, znaleziono martwego osobnika *L. rutilans*. Chrząszcz leżał na ziemi pod wysoką, okazałą lipą szerokolistną *Tilia platyphyllos* L. z widocznymi oznakami osłabienia w obrębie korony. W pobliżu obecne są również pojedyncze lipy porastające stok wzniesienia. Zebrany do oznaczenia okaz był uszkodzony na skutek rozdeptania (Ryc. 2). Część cech pomocnych przy oznaczaniu zostało więc nieco zdeformowanych lub utraconych (np. brak czułków). Pobieżne oględziny drzewa w dolnych partiach pnia nie wykazały widocznych śladów żerowania *L. rutilans*. Wyżej położone konary były w przeszłości przycinane (Ryc. 3) i w ocenie autora stanowią bardzo prawdopodobne miejsce rozwoju larw chlubka lipowca. Stanowisko położone jest na wzniesieniu o ekspozycji południowej, w warunkach o dobrym nasłonecznieniu, co znacznie podnosi wartość stanowiska dla tego owada.

Ryc. 2. Okaz gatunku chlubek lipowiec *Lamprodila rutilans* znaleziony w centrum Sanoka.

Fig. 2. The specimen of the linden jewel beetle *Lamprodila rutilans* found in the centre of Sanok.

Ryc. 3. Stanowisko chlubka lipowca *L. rutilans* w Sanoku.

Fig. 3. The site of linden jewel beetle *L. rutilans* was found in Sanok.

Literatura

- Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1985. Chrząszcze – Coleoptera. Buprestoidea, Elateroidea i Cantharoidea. Katalog Fauny Polski, XXIII, 10, Warszawa.
- Byk A., Mokrzycki T. 2009. *Lamprodila mirifica* (Mulsant, 1855) (Buprestidae: Chrysochroinae: Poecilonotini) – new for the fauna of Poland. Key to identification of Polish species of the genus *Lamprodila* Motschulsky, 1860. *Fragm. Faun.* 52, 2: 91–97.
- Farkač J., Král D., Škorpiák M. (eds.). 2005. Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. Red list of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
- Greń C., Królik R., Szoltyś H. 2012. Czerwona lista chrząszczy (Coleoptera) województwa śląskiego. W: Parusel J.B. (Ed.). Czerwone listy wybranych grup zwierząt bezkręgowych. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Katowice. *Raporty Opinie* 6, 4: 37–70.
- Gutowski J.M. 2010. Nowe i interesujące gatunki bogatkowatych (Coleoptera: Buprestidae) w faunie Puszczy Białowieskiej. *Wiad. Entomol.* 29(3): 212–214 [530].
- Gutowski J.M., Królik R., Ługowoj J., Sućko K., Sweeney J. 2019. Nowe dane o występowaniu bogatkowatych (Coleoptera: Buprestidae) na terenie Puszczy Białowieskiej. *Leśne Prace Badawcze*, 2019, Vol. 80 (2): 167–176.
- Gutowski J.M., Miłkowski M. 2008. Bogatkowate (Coleoptera: Buprestidae) Puszczy Kozienskiej. [Buprestidae (Coleoptera) of the Kozienska Forest.] *Parki Nar. Rez. Przyr.* 27(2): 49–85.
- Gutowski J.M., Ługowoj J. 2000. Buprestidae (Coleoptera) of the Białowieża Primeval Forest. *Pol. Pismo Ent.* 69: 279–318.
- Holecová M., Franc V. 2001. Červený (ekozozologický) zoznam chrobákov (Coleoptera) Slovenska. W: Baláž D., Marhold K., Urban P. (eds.). Červený zoznam rastlin a živočíchov Slovenska. *Ochr. Prír.* 20, Suppl.: 111–128.
- Łomnicki M. A. 1913. Wykaz chrząszczyów czyli Tęgopokrywych (Coleoptera) ziem polskich. (Catalogus coleopterorum Poloniae). *Kosmos*, Lwów, 38: 21–155.
- Ruta R., Żuk K. 2016. Nowe stanowisko chlubka lipowca *Lamprodila rutilans* (Fabricius, 1777) (Coleoptera: Buprestidae) we Wrocławiu. *Przegląd Przyrodniczy* 27, (2): 98–102
- Smolis A., Szczepański W.T., Kadej M., Szczepański W., Malkiewicz A., Zając K., Karpiński L., Tarnawski D. 2016. Przyczynek do poznania rozszedlenia wybranych gatunków saproksylicznych chrząszczy (Insecta, Coleoptera) na Dolnym Śląsku. *Przyroda Sudetów* 19: 87–114.

- Tenenbaum Sz. 1918. Dodatek do spisu chrząszczy z Ordynacji Zamojskiej. Pam. Fizyogr. 25:1–35.
- Tenenbaum Sz. 1926. Nowe dla Polski gatunki i odmiany chrząszczy. III. Pol. Pismo Ent. 5(1–2):78–81.
- Trella T. 1929. Wykaz chrząszczy okolic Przemyśla. Uzupełnienia do wykazów grupy Diversicornia, Heteromera, Staphylinoidea. Pol. Pismo Ent. 8(1–4):130–135.